

**О. В. Литовська**

Проблема походження комедії дель арте  
у контексті концепції народної сміхової культури  
М. М. Бахтіна

Комедія дель арте – перший професійний європейський театр, що виник в Італії у XVII ст. Важко переоцінити вплив комедії дель арте на розвиток європейського театру й літератури. Феномен комедії дель арте досі викликає в дослідників багато запитань, першорядним з яких є питання походження комедії дель арте.

Дослідження походження комедії дель арте, зробивши потужний ривок на початку й у середині XX століття у роботах С. С. Мокульсько-

го, К. Міклашевського, А. К. Дживелегова, так і не отримало гідного подальшого розвитку. Ці дослідники ставили питання про сутність зв'язку античної комедії й комедії дель арте. Відзначимо, що цей зв'язок розумівся ними як послідовне успадкування театром дель арте форм історично попереднього йому. Однак відсутність літературних пам'яток, які б фіксували етапи цього переходу, не дозволяє вченим вийти за межі недоведених гіпотез. Тому у другій половині XX століття та на початку XXI дослідники зосередили свою увагу на вивченні багатства форм, у яких комедія дель арте розвивалася, починаючи з XVIII століття, характері впливу цього театру на розвиток театру інших країн та дослідження сучасного стану театру масок.

Ми вважаємо за потрібне повернутися до тих питань щодо походження комедії дель арте, які були поставлені на початку минулого століття.

Більшість дослідників намагалася знайти витоки у ряді послідовних літературних та театральних форм, з яких наступна наслідувала попередню. При такому підході не можна ані поставити, ані розв'язати питання про походження особливостей комедії дель арте (маски, лацці, діалекти) інакше, ніж зв'язками з якими-небудь попередніми формами.

Ми ж виходимо з того, що ця спорідненість забезпечується спільними витоками. І ці витоки не виникли у світовій культурі один єдиний раз, породжуючи велику кількість творів, а з'являлися багато разів, завжди під час зміни епох, зберігаючи й свій первісний вид, і змінюючись у відповідності із часом.

Ми вважаємо, що зв'язок між театральними формами характеризується більшою складністю і насамперед переривчастістю у розвитку. Ця переривчастість обумовлена неминучим вичерпуванням форм і змісту сталих літературних жанрів у ході їх розвитку. У таких історико-культурних обставинах становлення людства кожного разу по-новому актуалізуються первинні витоки.

Концепція гротескного реалізму, викладена М. М. Бахтіним, по-перше, дозволяє зрозуміти глибоку світоглядну сутність визначальних рис комедії дель арте: масок, діалектів та буфонади – як у їх театральному, так і літературному вимірах. По-друге, розкриває значення комедії дель арте як одного з етапів відтворення народної сміхової культури у літературі.

У цьому плані і розкривається сутність зв'язку комедії дель арте з давньою аттичною комедією як тих феноменів культури, що мають спільні витоки.